

УДК 811.111' 25(=161.2):821.111-313.1Адамс
DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.47-3.17>

Бережна М. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізького державного педагогічного університету

Великодний В. А.,
студент факультету іноземних мов
Криворізького державного педагогічного університету

ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Д. АДАМСА *THE RESTAURANT AT THE END OF THE UNIVERSE* ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ)

Анотація. Стаття присвячена особливостям відтворення засобів створення гумористичного ефекту в процесі перекладу українською з англійської мови роману Д. Адамса *The Restaurant at the End of the Universe*. У роботі проаналізовано переклади Павла Насади «Ресторан на краю Всесвіту» (1996 р., журнал «Всесвіт») та Олексія Антонова «Ресторан “Кінець світу”» (2016 р., НК Богдан). Досліджуваний матеріал є другою частиною популярної серії науково-фантастичних романів «Путівник Галактикою». Дослідники творчості Д. Адамса приділяють більше уваги першій частині серії, наводять аналіз оказіоналізмів, досліджують категорію абсурду та розглядають переклади іншими мовами. Ця робота має на меті висвітлити особливості та способи відтворення таких гумористичних елементів, як алогізм, гра слів, гіпербола та зевгма, у процесі перекладу з англійської мови українською. Вважаємо, що ці одиниці є характерними для авторського стилю Д. Адамса в досліджуваному романі, а отже, мають бути відтворені в перекладі повністю, частково або компенсовані. Отримані результати свідчать: 1) у процесі перекладу алогізмів найбільш продуктивним способом є передача алогізмом; перекладацька трансформація – дослівний переклад; алогізм є універсальним засобом створення гумористичного ефекту та утворюється на рівні смислу; 2) гіпербола переважно зберігається в обох перекладах через використання дослівного перекладу; перебільшення є універсальним засобом створення гумористичного ефекту і не залежить від мови, якою виражається; 3) гра слів передається грою слів, алогізмом; провідна перекладацька трансформація – компенсація; гра слів є культуро- та мовнозалежною одиницею, а тому потребує індивідуальних рішень у кожному окремому випадку; 4) зевгма зберігається в перекладах у разі дослівного перекладу та модуляції. У процесі перекладу засоби створення гумористичного ефекту передають ідентичними, подібними або іншими засобами, нейтральною лексикою зі збереженням загального смислу повідомлення або нульовим відповідником. Варто зазначити, що переклад П. Насади є часто ближчим до оригіналу внаслідок переважання дослівного перекладу та використання стратегії очуження. У перекладі О. Антонова простежуються модуляція, а також частотне використання зниженої лексики, що відчутно змінює інтенцію та стиль автора. Тут переважає стратегія одомашнення. Обидва переклади пропонують вдалі рішення для відтворення засобів створення

гумористичного ефекту і є популярними серед читацької аудиторії.

Ключові слова: художній переклад, гра слів, алогізм, гіпербола, зевгма, Дуглас Адамс, Ресторан на краю всесвіту, Ресторан «Кінець світу», *The Restaurant at the End of the Universe*.

Постановка проблеми. Способи створення та відтворення гумористичного ефекту в художніх творах завжди залишаються актуальною темою для досліджень, адже гумор часто має культуроспецифічний характер і не може перекладатися дослівно. Як наслідок, для передачі засобів створення гумористичного ефекту немає шаблонних відповідників, що зумовлює індивідуальний підхід у кожному випадку. Крім того, набір засобів створення гумористичного ефекту є індивідуальним для кожного автора, а творчість Д. Адамса займає значне місце в сучасній літературі та культурі. Відтворення характерних для його творчості засобів створення гумористичного ефекту у двох українських перекладах, виконаних із незначним часовим інтервалом, увиразнює актуальність дослідження, даючи змогу встановити ідентичні та типові рішення перекладачів, таким чином формуючи набір найбільш продуктивних способів відтворення засобів створення гумористичного ефекту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед дослідників немає єдиної позиції щодо визначення комічного, способів його вираження в художньому тексті та засобів їх відтворення в перекладі. Наприклад, Ю.О. Савіна зазначає, що є кілька шляхів реалізації гумору: 1) комічна несподіванка в розвитку сюжету, діях та висловлюваннях героїв; 2) порушення змістовного поєднання, поєднання явищ, предметів, прояви яких не можна поєднати; 3) використання в одному тексті слів із різним стилістичним забарвленням, гумористичних неологізмів [1, с. 59]. З позиції стилістики ці способи реалізуються через використання авторами художніх творів різноманітних стилістичних засобів. Так, О.М. Линтвар зазначає, що для досягнення комічного ефекту можуть бути використані: порівняння; зевгма; оксиморон; вульгаризми; варваризми; метафора; метонімія; гіпербола; вставні слова; риторичне питання; антитеза; епітет; гра слів (каламбур); парадокс, повтор; використання цитат; змішування стилів [2, с. 71].

Можна помітити, що для різних авторів характерним є власний, авторський набір стилістичних засобів для створення гумористичного ефекту. До прикладу, для творів Дж.К. Джерома основними лінгвопоетичними засобами створення комічного є іронія, метафора, порівняння, персоніфікація, а для творів О. Генрі – гіпербола, зевгма, іронія і метафора [1, с. 62]. Відповідно, і для передачі різних стилістичних засобів перекладачі застосовують різні перекладацькі трансформації. Цікаво, що інколи вибір провідної трансформації залежить не від стилістичного засобу, який передається, а від особистих вподобань перекладача. Наприклад, для передачі іронії, метафори, порівняння, персоніфікації у творах Дж.К. Джерома в українськомовних перекладах із незначними перетвореннями на лексичному та граматичному рівнях застосовуються транспозиція, конкретизація, додавання сполучників, у той час як для передачі гіперболи, зевгми, іронії та метафори в процесі відтворення творів О. Генрі більш типовими є модуляція і додавання цілих виразів [1, с. 62]. Тут два з чотирьох стилістичних засобів для створення гумористичного ефекту збігаються, але підходи перекладачів до їх відтворення – різні.

Якщо звернутися безпосередньо до робіт, присвячених творчості Д. Адамса, бачимо, що серія «Автостопом по Галактиці», другою частиною якої є досліджуваний у цій роботі роман, вважається класичним зразком абсурдного художнього тексту [3, с. 268]. Мовно-дискурсивний текстовий абсурд – це динамічна категорія, що виникає як суперечність між змістовим (пропозитивним) складником і смислом актуалізованих у дискурсі позамовних когніцій тих, хто цей текст сприймає; ширше – як суперечність між авторською інтенцією і мовно-комунікативною нормою [4, с. 29]. Так, досліджуване явище найповніше представлене у власне абсурдних художніх текстах, де воно постає головним авторським прийомом, найважливішим механізмом й інструментом творення нових естетичних комунікативних смислів [4, с. 21].

У роботі Е.В. Сатеевої та Я.В. Нікіфорової проаналізовано способи відтворення каламбурів з англійської мови російською на матеріалі перших двох романів серії Д. Адамса та п'яти варіантів перекладу. Дослідниці зазначають, що в процесі перекладу гри слів з англійської мови російською, найбільш продуктивною є трансформація модуляції, яка дає змогу перекладачу домогтися найбільш точної подібності до оригіналу. Для деяких перекладачів через складність передачі безеквівалентної лексики найбільш частотним є прийом вилучення. У результаті оригінал і переклад не мають рівноцінного комічного та емоційного забарвлення [5, с. 53].

Дотичні спостереження знаходимо в роботі «Художні оказіоналізми англійської наукової фантастики: особливості відтворення українською мовою». І. Іллів-Паска зазначає, що в окремих випадках перекладачі вдаються до застосування трансформованих ідіом як одного зі способів перекладу, і наводить приклади використання оказіоналізмів, які в нашій роботі потрапляють до категорії руйнування фразеологічної єдності. Наприклад: *Starpox! – he shouted. – А щоб йому астероїд в печінку*. Оригінальний новотвір *starpox* утворено від *star* і фрази *a rox on somebody*, яка використовується для вираження роздратування і незадоволення. У контексті оказіоналізм вживається як лайливе слово для вираження невдоволення, гніву тощо. П. Насада трансформує український фразеологізм «трясця йому в печінку» з тим самим значенням, замінивши

«трясця» на «астероїд», що зберігає сему «новизна» і перетворює ідіому на оказіональну [6, с. 296]. Дослідниця також зазначає, що якщо під час перекладу фраз чи слів, які послужили прототипом у процесі створення оказіоналізмів, використовуються сталі українські звороти, це призводить до втрати експресивності [6, с. 298].

Метою статті є визначення найбільш продуктивних засобів створення гумористичного ефекту в романі Д. Адамса *The Restaurant at the End of the Universe* та способів їх відтворення українською мовою. Завдання роботи: визначити засоби створення гумористичного ефекту в досліджуваному романі; провести їх контекстуальний та перекладацький аналіз; визначити випадки ідентичних/різних, адекватних/помилкових перекладацьких рішень; встановити продуктивні способи відтворення досліджуваних одиниць.

Виклад основного матеріалу. У цій роботі використовуємо класифікацію засобів створення гумористичного ефекту В.А. Кухаренко. До таких засобів належать гра слів, зевгма, порушення фразеологічної єдності та алогізм. Авторка зазначає, що перші три засоби виконують одну й ту саму стилістичну функцію в мовленні та працюють за тим самим лінгвістичним механізмом, а саме одна словоформа використовується у двох значеннях. Таким чином створюється гумористичний ефект. Гра слів реалізується майже на всіх рівнях мовної ієрархії: зевгма і гра слів – на лексичному рівні, порушення фразеологічної єдності – на лексичному та синтаксичному, алогізм – на синтаксичному [7, с. 23].

Багатошаровість каламбуру, відсутність у мові перекладу відповідників з аналогічним лінгвоігровим потенціалом, використання реалій і власних назв, що мають денотат, як правило, ускладнюють переклад гри слів, у той час як використання власних назв, які не мають денотата, а також інтернаціоналізмів, як правило, спрощують перекладацьку задачу [8, с. 5].

Специфіка перекладу каламбурів заснована на тому, що в процесі передачі цього прийому є дуже невелика ймовірність використання прямих еквівалентів. Це пояснюється тим, що каламбур не є словниковим засобом мови (на відміну від забарвленої лексики або прислів'їв). Він створюється самим автором твору. Відсутність цього прийому в словниковому фонді мови джерела передбачає його творче відтворення перекладачем у тексті перекладу. Тому в перекладі здебільшого доводиться вдаватися до замінів [9, с. 12].

Алогізм базується на розширенні синтаксичної валентності та призводить до поєднання двох семантично не пов'язаних між собою висловлювань в одне речення [7, с. 23]. Серед дослідників немає єдиної думки щодо терміна на позначення таких випадків. Серед інших назв – абсурд, або парадокс, тобто судження, що розходиться із загальноприйнятою традиційною думкою [2, с. 72]. Оскільки алогізм реалізується на рівні сенсу, дослівний переклад часто є адекватним способом відтворення цього засобу створення гумористичного ефекту в перекладі з англійської мови українською.

Розглянемо випадки використання різних засобів на прикладах:

Англ. *The Jatravartids, who live in perpetual fear of the time they call The Coming of The Great White Handkerchief, are small blue creatures with more than fifty arms each, who are therefore unique in being the only race in history to have invented the aerosol deodorant before the wheel* [10, с. 6].

Укр 1: Ятравартіди – маленькі п'ятидесяти-(і більше) синьоніги – живуть у постійному страху з приводу того, що вони називають Пришестям Великої Носової Хустинки. До речі, унікальні тим, що єдині у Всесвіті винайшли аерозольний дезодорант раніше від колеса [11, с. 4].

Укр 2: Джатравартіди, які живуть у постійному страху, що настане час, як вони його називають, Пришестя Великої Білої Хустинки, це маленькі блакитні істоти з п'ятдесятьма руками кожна, чим уславилися в історії як раса унікальна, бо винайшли аерозольний дезодорант задовго до колеса [12, с. 4].

У цьому прикладі бачимо алогізм. Той факт, що дезодорант було винайдено задовго до колеса з погляду середньостатистичного читача й англійської, і української країни не має сенсу. У першому перекладі (автор – О. Антомонов) алогізм було збережено, однак варто зазначити, що переклад є невдалим. Скориставшись модуляцією, перекладач відтворив образ істот, описаних в оригіналі, замінивши *arms* «руки» на «ноги». Оскільки йдеться про дезодорант, більшість читачів будуть розуміти необхідність цього предмета для істот з п'ятдесятьма руками, а не ногами. Перекладач порушує сенс оригіналу, що є другою перекладацькою помилкою. У процесі перекладу було втрачено гумористичний ефект, тому вважаємо переклад невдалим.

Другий переклад (автор – П. Насада) дослівно відтворює оригінал, зберігає алогізм та його комічність. У перекладі повністю відтворюється сенс, який закрив автор. Відповідно, ми вважаємо другий переклад більш вдалим.

Також гумор реалізується через алогізм, побудований на біблійній алюзії. Оскільки описувані істоти вірять, що «... всьєний світ вичхала істота на ймення Великий Зелений Арклхват...», Пришестя Великої Білої Хустинки сприймається як судний день і кінець світу, описаний у Біблії. Алогізм зберігається в обох перекладах через дослівний переклад, оскільки алюзія є доволі прозорою в обох культурах.

Розглянемо далі:

Англ: *Although it is excruciatingly rich, horrifyingly sunny and more full of wonderfully exciting people than a pomegranate is of pips, it can hardly be insignificant that when a recent edition of Playbeing magazine headlined an article with the words "When you are tired of Ursa Minor Beta you are tired of life", the suicide rate quadrupled overnight* [10, с. 26].

Укр 1: Незважаючи на запаморочливу розкіш, чарівний клімат і натовп оманливих багатіїв, навряд чи варто оминати той факт, що коли в черговому номері «Гала-Плейбою» надрукували статтю «Якщо ви втомилися від Бета Малої Ведмедиці – ви втомилися від життя», кількість самогубств за одну ніч зросла в чотири рази [11, с. 44].

Укр 2: Хоча вона нестерпно заможна, до жаху сонячна, і хоча тут можна зустріти більше з біса приємних людей, ніж кісточок у гранаті, навряд чи можна залишити поза увагою той факт, що коли вийшов у світ черговий номер журналу «Плейбой Всесвіту» з редакційною статтею під назвою «Якщо ви втомилися від Бети Малої Ведмедиці, то ви втомилися жити», кількість самовбивств за одну ніч зросла у чотири рази [12, с. 30].

В оригіналі бачимо, що гіпербола складається із трьох частин. Перші дві частини є паралельними конструкціями, оскільки обидві складаються з прислівника та прикметника та передають надмірну якість предмета: *excruciatingly rich* «нестерпно заможний», *horrifyingly sunny* «жахливо сонячний». Третя частина є порівнянням, адже люди порівнюються

із зернятками гранату. Оскільки в гіперболі використано одразу три компоненти, два з яких надають негативного відтінку значення позитивним речам, тобто є оксиморонами, вважаємо цей випадок комічним. Також у цьому прикладі бачимо гру слів, яка будується на руйнуванні фразеологічної єдності. Каламбур полягає в назві журналу *Playbeing*, що є алюзією до чоловічого журналу розважального характеру *Playboy*. Автор дещо змінює фразеологізм, ніби натякаючи, що в створеному ним всесвіті існує більше видів істот, які можуть читати видання. Ще одним компонентом створення комічного ефекту в цьому прикладі є алогізм, який полягає в тому, що, прочитавши гумористичний заголовок до публікації в розважальному журналі, люди закінчували життя самогубством.

У перекладі О. Антомонова бачимо, що з трьох випадків гіперболи зберігається тільки один. В оригіналі перші дві гіперболи мають негативне забарвлення, тоді як у перекладі другий випадок гіперболи передається модуляцією «чарівний клімат» і тому втрачає свою комічність. У третій гіперболі в процесі перекладу втрачається порівняння, що також призводить до втрати гумористичного ефекту і збіднення авторського тексту. За допомогою модуляції перекладач пропонує власний варіант гри слів на каламбур *Playbeing* «Гала-Плейбой». Алогізм відтворюється за допомогою дослівного перекладу. Вважаємо цей переклад неповним, адже можна було зберегти гіперболу і не втратити комічність тексту оригіналу.

У перекладі П. Насади було збережено всі стилістичні прийоми та гумористичний ефект оригіналу. Перекладач користується дослівним перекладом для відтворення перших двох випадків гіперболи та граматичною заміною для третього. Як і в першому перекладі, за допомогою модуляції перекладач пропонує свій власний варіант гри слів на каламбур *Playbeing* «Плейбой Всесвіту». Алогізм відтворюється за допомогою дослівного перекладу. Вважаємо цей переклад вдалим, адже всі стилістичні прийоми та гумористичний ефект оригіналу були відтворені повністю.

Далі приклад використання гри слів:

Англ: *"I'm the guy who's telling you to beat it," he said, "before you get it beaten for you"* [10, с. 81].

Укр 1: – Я – той, хто радить тобі взяти ноги в руки. Доки я їх не відірвав [11, с. 150].

Укр 2: – Я той, хто каже, щоб ти забирався звідси, – сказав він, – перш ніж я тобі допоможу [12, с. 99].

Тут гра слів будується на різних значеннях дієслова *to beat*: в першому випадку *to beat it* вживається в значенні «забиратися геть, давати комусь спокій», у другому – *before you get it beaten for you* можна перекласти як «поки тобі не допомогли забратися», тобто фраза використовується як погроза.

У першому перекладі гра слів і комічність репліки зберігаються, адже через використання модуляції «брати ноги у руки», який має значення «забиратися геть», передано сенс першого речення, а у другій частині можлива гра слів на основі сталого висловлювання «відірвати (комусь) ноги». Вважаємо цей переклад цілком вдалим.

У другому перекладі гру слів не було збережено, також була втрачена і комічність тексту. Перекладач відтворив першу частину гри слів за допомогою словникового відповідника «забиратися», а другу – модуляцією. Вважаємо цей переклад невдалим. Можна запропонувати власний варіант: «Я той, хто каже тобі вшиватися звідси, – сказав він, – доки я тебе не пришив».

Тут гру слів побудовано на морфемному повторі кореневої морфеми та різних значеннях дієслів «вшиватися» і «пришити».

Перейдемо до іншого прикладу:

Англ: *At the moment he was not having a wonderfully good time. He had run out of patience and pencils and was feeling very hungry* [10, с. 8].

Укр 1: Терпець урвався, олівець зламався, і взагалі Зафод відчував дикий голод [11, с. 15].

Укр 2: У нього скінчилися терпіння й олівці, він відчув голод [12, с. 11].

У цьому прикладі в оригіналі бачимо використання зевгми, яка будується на фразеологізмі *to run out of something* «використати щось повністю, залишитися без чогось». У першій частині дієслово поєднується з абстрактним іменником *patience* «терпіння», в другій частині – з предметним *pencils* «олівці». Конструкцію вважаємо зевгмою, оскільки в ній поєднується лексичні одиниці, які за своїм семантичним значенням не можуть виступати однорідними членами речення.

У перекладі О. Антонова зевгму не було збережено, натомість перекладачеві вдалося зберегти фразеологізм першої частини конструкції, відтворивши його еквівалентом «терпець урвався». Друга частина конструкції була відтворена за допомогою граматичної заміни і модуляції, внаслідок чого отримуємо римування. Вважаємо переклад адекватним, адже втрачену зевгму компенсовано, а комічність тексту оригіналу зберігається.

У перекладі П. Насади зевгму збережено через використання словникових відповідників. Вважаємо переклад вдалим, оскільки комічність тексту, а також зевгма були збережені. Переклад близький до оригіналу.

Висновки. У підсумку зазначимо, що такі одиниці, як алогізм, гра слів, гіпербола та зевгма, є характерними для авторського стилю Д. Адамса в досліджуваному романі, а отже, мають бути відтворені в перекладі повністю, частково або компенсовані. Отримані результати свідчать, що 1) в процесі перекладу алогізмів найбільш продуктивним способом є передача алогізмом; перекладацька трансформація – дослівний переклад; алогізм є універсальним засобом створення гумористичного ефекту та утворюється на рівні смислу; 2) гіпербола переважно зберігається в обох перекладах через використання дослівного перекладу; перебільшення є універсальним засобом створення гумористичного ефекту і не залежить від мови, якою виражається; 3) гра слів передається грою слів, алогізмом; провідна перекладацька трансформація – компенсація; гра слів є культуро- та мовнозалежною одиницею, а тому потребує індивідуальних рішень у кожному окремому випадку; 4) зевгма зберігається у перекладах у разі дослівного перекладу та модуляції. У процесі перекладу засоби створення гумористичного ефекту передають ідентичними, подібними або іншими засобами, нейтральною лексикою зі збереженням загального смислу повідомлення або нульовим відповідником. Варто зазначити, що переклад П. Насади є часто ближчим до оригіналу внаслідок переважання дослівного перекладу та використання стратегії очуження. У перекладі О. Антонова простежується модуляція, а також частотне використання зниженої лексики, що інколи змінює стиль автора. Тут переважає стратегія одомашнення. Обидва переклади пропонують вдалі рішення для відтворення засобів створення гумористичного ефекту і є популярними серед читачької аудиторії.

Серед перспектив: дослідження засобів створення гумористичного ефекту у творчості інших письменників, проведення

їх порівняльного аналізу; розробка рекомендацій щодо відтворення цих засобів в англо-українському перекладі.

Література:

- Савіна Ю.О. Лінгвопоетичні засоби створення комічного та їх відтворення у процесі перекладу (на матеріалі творів Дж.К. Джерома й О. Генрі та їх українськомовних перекладів). *Закарпатські філологічні студії: науковий журнал* / голов. ред. І.М. Зимомря. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. Вип. 9. С. 58–64.
- Линтвар О.М. Виразження елементів комічного в художньому тексті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2013. № 14(3). С. 69–73.
- Довгань О.В. Категорія абсурду як складник стилістики художнього тексту. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. 2014. Вип. 5. С. 262–272.
- Бацевич Ф.С. Абсурдний художній текст у вимірах лінгвістичної прагматики. *Мовознавство*. 2012. Т. 1. С. 18–30.
- Сатеева Э.В., Никифорова Я.В. Способы передачи каламбуров с английского языка на русский язык (на материале романов Д. Адамса). *Вестник ТГПУ*. 2017. № 3. С. 51–55.
- Лллив-Паска І. Художні оказіоналізми англійської наукової фантастики: особливості відтворення українською мовою. *Іноземна філологія: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 127, ч. 2. С. 293–300.
- Кухаренко В.А. Практикум зі стилістики англійської мови. Вінниця : Нова книга, 2000. 160 с.
- Александрова Е.М. Гибридная игра как семиотико-людическая модель перевода каламбура: стратегии, тактики, преобразования. *Вестник Московского университета. Серия 22. Теория перевода*. 2018. № 2. С. 3–21.
- Висоцька Г.В., Сварлак В.К. Каламбур як складова ситуативного гумору та способи його передачі при перекладі на українську мову. *Вісник Приазовського державного технічного університету = Reporter of the Priazovskiy State Technical University*. 2019. Вип. 4. С. 10–14.
- Adams D. *The Restaurant at the End of the Universe*. New York: The Random House Publishing Group, 1980. 166 p.
- Адамс Д. Ресторан «Кінець світу» / Пер. з англ. О. Антононов. Тернопіль : НК-Богдан, 2016. 240 с.
- Адамс Д. Ресторан на краю Всесвіту / Пер. з англ. П. Насада. *Всесвіт*. 1996. № 3. С. 3–103.

Berezhna M., Velykodnyi V. Rendering of humorous devices (on the novel *The Restaurant at the End of the Universe* by D. Adams and its Ukrainian translations)

Summary. The article addresses peculiarities of humorous devices rendering in two Ukrainian translations of the novel *The Restaurant at the End of the Universe* by D. Adams. The translations «Ресторан на краю Всесвіту» by Pavlo Nasada (1996, *Vsesvit* magazine) and «Ресторан “Кінець світу”» by Oleksii Antomonov (2016, *НК Богдан* publisher) are under analysis in the paper. The researched novel is the second part of the famous science fiction novel series *The Hitchhiker's Guide to the Galaxy*. Researchers of D. Adams works place high emphasis on the first part of series, analyze occasionalisms, examine the category of nonsense and consider translations into other than Ukrainian languages. This article aims to highlight particularities and ways of rendering of such elements as nonsense of non-sequence, pun, hyperbole and zeugma in translation from English into Ukrainian. We reckon that these units are typical for the author's style of D. Adams in the novel examined, thus, they must be reproduced in translation completely, partially or their loss should be compensated. The achieved results testify that 1) nonsense of non-sequence is rendered by the same

stylistic device; the most productive transformation is literal translation; nonsense of non-sequence is a universal way to create a humorous effect and is formed on the level of logic; 2) hyperbole in both translations is mostly rendered through literal translation; exaggeration is a universal way to create a humorous effect and it rarely depends on the language it is expressed in; 3) pun is translated with pun or nonsense of non-sequence; key transformation here is compensation; pun is a unit dependent on culture and language, thus it requires individual solutions in each case; 4) zeugma is rendered in translations through such transformations as literal translation and modulation. In translation, means of creating a humorous effect are rendered by identical, close or any other means, neutral vocabulary

while preserving the general meaning of the message or by no equivalent at all. We should remark that translation by P. Nasada is often closer to the original text as the result of extensive use of literal translation and foreignization. In translation by O. Antomonov we distinguish modulation and sporadic usage of colloquial lexis that sufficiently changes author's intention and style. Key strategy here is domestication. Still, both translations offer successful decisions to render the humorous effect and gain popularity among readership.

Key words: artistic translation, play on words, nonsense of non-sequence, hyperbola, zeugma, Douglas Adams, Ресторан на краю всесвіту, Ресторан «Кінець світу», The Restaurant at the End of the Universe.